

Biskupská Kroměříž – jedno z center výroby liturgických předmětů z drahých kovů v období baroka na Moravě

Anna GROSSOVÁ

ANOTACE: K významným moravským centrům zlatnické produkce období baroka patřila, vedle dvou královských měst Brna a Olomouce, i Kroměříž, kde také olomoučtí biskupové razili od počátku 17. století až do roku 1759 stříbrné a zlaté mince. Z toho času bylo nově nalezeno několik stříbrných předmětů opatřených výrobní značkou Mikuláše Františka Indegrentze, působícího i ve funkci varďajna biskupské mincovny. Úkolem následujícího textu je shrnutí historie barokního zlatnického řemesla v Kroměříži a první odborné zhodnocení těchto nálezů, včetně autorského určení několika dalších liturgických předmětů ze stříbra nesoucích punc města Kroměříže.

1

2

Archivy nám umožňují poznat řadu jmen zlatnických a stříbrnických mistrů působících na Moravě od konce 17. do počátku 19. století, to však neplatí o jejich tvorbě. Většina historických cenností z drahých kovů liturgické i profánní povahy byla, jak známo, roztavena v letech 1806–1807 a 1809–1810 za účelem odvrácení státního bankrotu.¹ Z produkce barokního zlatnictví 17., ale zejména 18. století

máme tak dnes k dispozici mnohdy méně než torza bohatých chrámových i osobních souborů, na nichž se podíleli, vedle augsburských, vídeňských a pražských mistrů, i místní zlatníci,

■ Poznámky

¹ Podrobněji viz Karel Täubel, *Vývoj českého puncovníctví*, Praha 1977, s. 21–24, 26–28.

Obr. 1. Jan Jakub Bernkopf, kalich, Morava, Kroměříž, počátek 80. let 17. století, zlacené stříbro, v. 268 mm, ø podstavy 177 mm, ø kupy 105 mm, kupa nová z 1826. Římskokatolická farnost při kostele Nanebevzetí P. Marie, Kroměříž. Foto: Pavel Čech, 2016.

Obr. 2. Mikuláš František Indegrentz, kalich, Morava, Kroměříž, 1710, zlacené stříbro, v. 243 mm, ø podstavy 157 mm, ø kupy 96,5 mm. Římskokatolická farnost Dobromilice. Foto: Pavel Čech, 2017.

3

4

Obr. 3. Mikuláš František Indegrentz, monstrance, Morava, Kroměříž, druhé desetiletí 18. století, zlatené stříbro, v. 625 mm, podstava d. 230 mm, š. 177 mm, svatozář d. 300 mm. Římskokatolická farnost Osvětimany. Foto: Pavel Čech, 2015.

Obr. 4. Mikuláš František Indegrentz, monstrance, detail podstavy. Foto: Pavel Čech, 2015.

usazení v řadě moravských měst a městeček. K těm z nejvýznamnějších patřila díky olomouckým biskupům, jak již řečeno, též Kroměříž, kde počátkem 30. let 18. století působilo současně až šest zlatnických dílen,² což ji na Moravě řadilo na třetí místo.

Touto prací předkládám, jak jen bylo možno, shrnutí historie zlatnického řemesla biskupské Kroměříže v období raného novověku (historická epocha obecně vymezovaná koncem 15. až koncem 18. století), odborné zhodnocení nově nalezených stříbrnických prací značených výrobní značkou kroměřížského zlatníka a var-
dajna biskupské mincovny Mikuláše Františka Indegrentze³ a autorské určení několika dalších zde zhotovených stříbrných liturgických objektů.

I.

Vypálení městského archivu, především však celé městské registratury s knihami purkrechtními⁴ při vpádu švédské armády do města roku 1643 znemožňuje dnes přesnou rekonstrukci počátků zlatnického řemesla v Kroměříži. Díky výčtu olomouckých zlatnických mistrů z let 1268–1884, vypracovanému Miloslavem Čermákem,⁵ známe naštěstí jména

■ Poznámky

2 Pro srovnání – ve stejné době v Brně provozovalo zlatnické řemeslo 11 mistrů, v Olomouci 8, ve Znojmě a Jihlavě 3, v Mikulově 2 a v ostatních menších městech po jednom, z nichž někteří ani nebyli řádně vyučeni v oboru. Viz Carl Schirek, *Die Punzierung in Mähren. Gleichzeitig ein Beitrag zur Geschichte der Goldschmiedekunst*, Brünn 1902, s. 40–44.

3 Indegrentz značil své výrobky monogramem NF/I a v dobových pramenech se dočteme, že jeho křestní jména byla Mikuláš František. Například přepis listiny („*Cehsin-Instrumenti*“) z 13. května 1734, v níž jeho dcera Kateřina Drottnerová potvrzuje převzetí „nach Wäyl: Meinen Seel: Vatter Herrn Nicolaus Frantz Indegrantz in der Erbs: portion“. Cit. viz Státní okresní archiv Kroměříž (dále jen SOA Kroměříž), Fond B-A 1 Archiv města Kroměříže (1501) 1637–1945 (1948) (dále jen Fond B-A 1), inv. č. 935, Purkrechtní kniha (1643–1756), f. 314v.

4 Viz František Peřinka, *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Kroměřížský okres. I. část*, Brno 1911, s. 116.

5 Viz Miloslav Čermák, Olomoučtí zlatníci a stříbrníci v minulosti, *Střední Morava: kulturně historická revue V*, 1999, s. 32–53.

i těch kroměřížských, kooperujících se zlatnickým cechem v Olomouci.⁶ V 16. století to byli Erasmus Rodler, působící v Kroměříži v letech 1547–1552, Jacob Klepper (1571) a Kašpar Spinzbech (1601).⁷ Pravděpodobně zde působili i cechovně neorganizovaní zlatníci, jejichž jména se kvůli zničené městské registratuře nedochovala. Jedním z nich mohl být i jistý Valentinus, který v roce 1589 obdržel 100 dukátů za pozlacení makovice kroměřížské zámekové věže.⁸

Z omezeného množství pramenů před rokem 1600 lze dovodit, že poptávku okruhu tohoto rezidenčního města olomouckých biskupů raného novověku po zboží z drahých kovů dostatečně pokryla produkce jedné zlatnické dílny. To platí i pro následující období první poloviny 17. století, v němž se v Kroměříži vystřídali dva zlatnické mistři. Z mála existujících dokumentů lze však již vyčíst i jejich majetkové poměry. Prvním z těchto mistrů byl zlatník Frydrych, jenž je k roku 1612 uveden jako vlastník měšťanského domu v hodnotě 400 zlatých v Kovářské ulici při Kovářské bráně. V roce 1621 jej již držela jeho manželka, vdova Uršula zlatnice. Ta dům prodala roku 1640 za stejnou částku jezuitskému řádu⁹ pro vybudování koleje, která však byla záhy a trvale přemístěna do Uherského Hradiště.¹⁰

Frydrychův pokračovatel – zlatník a radní města Kroměříže Jan Globber¹¹ – byl současně vlastníkem tří nemovitostí.¹² První, dnes již neexistující objekt, který stával na Riegrově náměstí u Kovářské brány,¹³ získal neznámo kdy před rokem 1621 a někdy po roce 1640, krátce před svou smrtí, jej prodal zámečníku Jírovi Bayerovi.¹⁴ Dobu pořízení neznáme ani v případě měšťanského domu v Kovářské ulici, k němuž přináležela i louchka ve Vlčetíně v hodnotě 800 zlatých.¹⁵ Dne 12. října 1632 se Jan Globber oženil s dcerou kroměřížského měšťana Jiříka Centnera Rosinou, se kterou zplodil čtyři syny – Václava (29. září 1633), Jana (14. září 1635), Augustina (24. září 1637) a Rudolfa (31. března 1640).¹⁶ Sňatkem s Centnerovou dcerou získal dědičný podíl na výstavném šenkovním domě I. třídy¹⁷ ve Vodní ulici, hodnoceném na 1 000 zlatých, jehož majitelem se po Centnerově smrti – někdy po roce 1632 – stal dle zápisů v purkrechtní knize Jiřík Krauer. Zřejmě i on záhy zemřel a vlastnictví celého objektu přešlo, neznámo kdy, na Jana Globera, který jej dne 22. srpna 1640 prodal za 1 000 zlatých moravských mydlářů Marku Wagnerovi, oženivšímu se s Krauerovou vdovou.¹⁸ K roku 1644 je Jan Globber v pramenech uváděn již jako nebožtík;¹⁹ ještě koncem 50. let 17. století zde nalezneme i jméno jeho syna Václava Globera,²⁰ jemuž vázlo vyplácení dědictví („nápad“) po otci na všech třech zmíněných nemovitostech.

Dalším uchazečem o globerovské dědictví byl olomoucký zlatník Gregor Pilchowitz.²¹

II.

Novou kapitolu zlatnického řemesla v Kroměříži psala až vláda olomouckého biskupa Karla z Liechtensteina-Castelcornu (v úřadu 1664–1695), jenž krátce po svém zvolení ob-

■ Poznámky

6 K historii olomouckého zlatnického cechu, sdruženého s malíři, sochaři, skláři a perletáři, více viz Hans Kux, Die Olmützer Goldschmiede vom Mittelalter bis zum Jahre 1700, in: Karel Černohorský (ed.), *Festschrift zum sechzigsten Geburtstag von E. W. Braun / Sborník k šedesátým narozeninám E. W. Brauna*, Augsburg 1931, s. 19–33. – Julius Röder, *Die Olmützer Künstler und Kunsthandwerker des Barock. I. Maler, Bildhauer, Goldschmiede, Goldschläger, Gold- und Silberarbeiter, Perlflechter und Glaser (Glasmaler, Glasschneider, Spiegelmacher)*, Olmütz 1934. – Čermák, Olomoučtí zlatníci (pozn. 5), s. 32–53. – Idem, Olomoucké umělecké cechy v 17. a 18. století, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura z let 1620–1780. 3. Historie a kultura*, Olomouc 2011, s. 180–186. – Helena Zápalková, Olomoučtí zlatníci doby baroka, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka – Vladan Antonovič (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura z let 1620–1780. 2. Katalog*, Olomouc 2010, s. 475–483.

7 Viz Čermák, Olomoučtí zlatníci (pozn. 5), s. 44, 45, 46. – Dana Stehlíková, *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*, Praha 2003, s. 416, 228, 469. – V roce 1897 byl na zahradě tehdejší měšťanské školy v Kroměříži vykopán soubor stříbrných mincí, šperků a dalších profánních předmětů ze 16. století, dnes uložený ve sbírkách Muzea Kroměřížska. Dle místa nálezu (rozhraní bývalého židovského ghetta a předměstí Oskol) získal označení „židovský“ či „oskolský poklad“. Součástí je i kolekce renesančních stříbrných lžic, jejichž nabírací části hruškovitého obrysu jsou značeny mistrovským puncem s monogramem ER, jenž byl připsán kroměřížskému zlatníku Erasmu Rodlerovi. Více viz Helena Chybová, *Kroměříž zmizelá a znovu objevená aneb Historie ukrytá pod dlažbou města*, Kroměříž 2009, s. 233–242. Zhodnocení kroměřížského nálezu však není předmětem tohoto článku.

8 Viz František Václav Peřinka, *Dějiny města Kroměříže. Díl I.*, Kroměříž 1913, s. 203.

9 V poznámkách uvádím čp. z roku 1770, které bylo platné i v době mapování obcí pro Stabliní katastr (indikační skica Kroměříže je z roku 1830). Dům čp. 8 (1770/1830; dnešní nárožní dům čp. 10/16, stojící na parcele dvou domů – čp. 8 a 9). Viz SOA Kroměříž, inv. č. 937, Purkrechtní kniha nová založená 1644 (1644–1660), f. 10r. – František Václav Peřinka, *Dějiny města Kroměříže. Díl III.*, Kroměříž 1940, s. 143.

10 Více viz Metoděj Zemek – Josef Koláček, *Kniha o Redutě*, Velehrad 2001.

11 V purkrechtní knize veden jako Hons Globber, v matrice jako Jan Globber, Klobber, Glauber a Klauber. Viz SOA Kro-

měříž, fond B-A 1, inv. č. 937 (pozn. 9), f. 16r, odkaz na matriku viz pozn. 16.

12 Peřinka uvádí, že „už v XVI. století měšťan mohl mít [v Kroměříži] jen jeden dům. O pohořeliskách po r. 1643 nebylo třeba nátlaku, aby se tato zásada dodržovala, protože ani jediný měšťan nestačil na stavění a opravu dvou domů“. Cit. viz Peřinka, *Dějiny města Kroměříže. Díl III.* (pozn. 9), s. 71. V Globerově případě to však z nám neznámých důvodů neplatilo. V 19. století se tato zásada již nedodržovala.

13 V purkrechtní knize nese dokonce označení „grunteček“, ke kterému „*nic nenáleží*“. Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 937 (pozn. 9), f. 320r. Zřejmě se jednalo o objekt s kovozpracovatelskou dílnou (následující vlastníci byli výhradně kováři), z jedné strany přiléhající k hradební zdi a z druhé přímo ke Kovářské bráně, v níž se skladoval střelný prach, proto sousedství kovářské výhně nebylo žádoucí. Roku 1688 byl domek z příkazu biskupa Karla z Liechtensteina-Castelcornu městským magistrátem vykoupěn a zbourán. Více viz Peřinka, *Dějiny města Kroměříže. Díl III.* (pozn. 9), s. 335.

14 Jiří Bayer dům koupil „*na onen čas, od Honze Globera zlatníka, za sumu 180 zl.*“, kterému vyplatil jako závdavek hotových 90 zl. Zbývajících 90 zl. mělo být vyplaceno „*nápadníkům dvěma Nebo: Honze Globera na dva rozdíly, každému na díl 45 zl.*“. Cit. viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 937 (pozn. 9), f. 320r.

15 Dům čp. 14 (1770/1830; zřejmě dnešní nárožní dům čp. 16/10). Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 937 (pozn. 9), f. 16r (zde chybně připsáno „Nr. 13“). – Viz Peřinka, *Dějiny města Kroměříže. Díl III.* (pozn. 9), s. 151.

16 Moravský zemský archiv (dále jen MZA), fond E 67 Matriky, inv. č. 7942, Matrika narozených, oddaných a zemřelých farního úřadu při kostele P. Marie, Kroměříž, z let 1633, 1632, 1647–1657, f. 280 (sňatek), f. 14 (Václav), f. 37 (Jan), f. 69 (Augustin), f. 101 (Rudolf).

17 Ceny měšťanských domů v Kroměříži „*řídily se jich výstavností a byly dosti pevné. Domy splácely se na roky nevysokými verunkami, podle výše verunků řídilo se oprávnění na vinný šenk*“. Cit. viz František Václav Peřinka, *Dějiny města Kroměříže. Díl II. Část 3.*, Kroměříž 1948, s. 220–221. Měšťané nesměli vyčepovat více vína, než jim připouštěla výsada třídy, do které byly jejich domy zařazeny. Podrobněji viz František Václav Peřinka, *Dějiny města Kroměříže. Díl II. Část 4.*, Kroměříž 1948, s. 288–297.

18 Dům čp. 77 (1770/1830; nárožní dům na Vodní a Ztracené čp. 78/33). Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 937 (pozn. 9), f. 125r. – Viz Peřinka, *Dějiny města Kroměříže. Díl III.* (pozn. 9), s. 280.

19 V nové knize purkrechtní, založené roku 1644, je uváděn jako nebožtík. Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 937 (pozn. 9), f. 16r. Matrika zemřelých města Kroměříže je vedená až od roku 1647. Viz MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7942 (pozn. 16).

20 Pravděpodobně se jednalo o zlatníka působícího v Olomouci v letech 1666–1670. Více viz Röder (pozn. 6), s. 62. – Čermák, Olomoučtí zlatníci (pozn. 5), s. 47. – Stehlíková (pozn. 7), s. 229.

21 Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 935 (pozn. 3), f. 83v.

5

novil činnost biskupské mincovny. Ražbu stříbrných a zlatých mincí v Kroměříži zavedl původně už kardinál František kníže z Dietrichštejna (v úřadu 1599–1636), který, odvolávaje se na již dávno zaniklé a zapomenuté středověké výsady olomouckých biskupů razit vlastní peníze v Podivíně, získal k tomu povolení dne 5. ledna 1608 výsadní listinou císaře Rudolfa II. (1576–1612).²² Za stavovského povstání byl ale nucen uprchnout ze země a veškeré jmění, včetně vybavení kroměřížské mincovny, mu bylo zabaveno. Po porážce povstalecké armády na Bílé hoře kardinál ražbu mincí v Kroměříži již dále neprovozoval a až do své smrti užíval služeb císařských mincoven v Brně, Olomouci, Mikulově a zřejmě i Vídni.²³

Po delším čase byl v letech 1650–1659 provoz biskupské mincovny v Kroměříži nakrátko obnoven, následně však byla ražba přesunuta do Vyškova.²⁴ O navrácení sídla biskupské mincovny zpět do Kroměříže se zasloužil již zmíněný biskup Karel z Liechtensteina-Castellcornu, jenž pro ni pořídil novou budovu, dodnes stojící na Sladovnách.²⁵ Dne 9. února 1665 uzavřel smlouvu o jejím tříletém pronájmu s Giovannim Battistou Gariboldim a Pietrem Buoncompagnim, která výslovně uvádí, že stříbro a další pagament bude Gariboldi zajišťovat „prostřednictvím svých agentů v Amsterodamě a jinde“.²⁶ Po ukončení tohoto pronájmu (1668) pak olomoučtí biskupové provozovali kroměřížskou mincovnu již ve vlastní režii až do jejího zrušení roku 1759. Ve funkci jejího

6

Obr. 5. Mikuláš František Indegrentz, monstrance, Morava, Kroměříž, druhé desetiletí 18. století, zlatené stříbro, v. 640 mm, podstava d. 218 mm, š. 169 mm, svatozář d. 285 mm. Římskokatolická farnost Syrovín. Foto: Pavel Čech, 2016.

Obr. 6. Mikuláš František Indegrentz, monstrance, detail s oslepením sv. Pavla. Foto: Pavel Čech, 2016.

Obr. 7. Mikuláš František Indegrentz, monstrance, Morava, Kroměříž, první desetiletí 18. století, zlatené stříbro, v. 793 mm, podstava d. 292 mm, š. 222 mm, svatozář d. 383 mm. Římskokatolická farnost Kojetín. Foto: Pavel Čech, 2017.

■ Poznámky

22 Viz Peřínka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl I. (pozn. 8), s. 231. – Jaroslav Pošváb, *Moravské mincovny*, Brno 1970, s. 146. – Dan Suchomel – Jan Videman, *Mincovníctví olomouckých biskupů a arcibiskupů (1608–1820)*, Kroměříž 1997, s. 39.

23 Více viz Pošváb (pozn. 22), s. 146.

24 Viz ibidem, s. 147. – Suchomel – Videman (pozn. 22), s. 41.

25 „Mincovna v Kroměříži byla umístěna v domě na „Sladovnách“, který byl před přenesením mincovny do Vyškova již ve špatném stavu, takže jej musel biskup Karel z Lichtenštejna od základů r. 1665 znovu postavit, jak hlásá nápis na domě.“ Cit. viz Pošváb (pozn. 22), s. 149.

26 Citováno podle: ibidem, s. 148–149.

8

9

Obr. 8. Mikuláš František Indegrentz, kalich, Morava, Kroměříž, 20. léta 18. století, zlatené stříbro, smalt, v. 300 mm, ø podstavy 186 mm, ø kupy 105 mm. Římskokatolická farnost Bzenec. Foto: Pavel Čech, 2016.

Obr. 9. Mikuláš František Indegrentz, kalich, Morava, Kroměříž, 20. léta nebo počátek 30. let 18. století, zlatené stříbro, v. 263 mm, ø podstavy 173,5 mm, ø kupy 87 mm. Římskokatolická farnost Valašské Klobouky. Foto: Pavel Čech, 2015.

vardajna se po roce 1700 vystřídala i dvojice kroměřížských zlatníků – Mikuláš František Indegrentz (asi 1701–1732) a Mikuláš Ondřej Sembler (1732–1759).²⁷

Přítomnost drahých kovů ve městě, dovážených do Kroměříže po roce 1665 za účelem obnovy ražby mincí, měla nepochybně po čtyřicetileté odmlce i přímý vliv na vzkříšení zdejšího zlatnického řemesla. Prvním příchozím byl zlatník Jan Jakub Bernkopf,²⁸ kterému se tu 10. srpna 1687 narodil syn Vavřinec.²⁹ Jako řádný kroměřížský měšťan³⁰ zakoupil 16. ledna následujícího roku šenkovní dům III. třídy na dnešním Riegrově náměstí, hned u Kovářské brány.³¹ Objekt byl zřejmě v tak špatném stavu, že byl Bernkopf nucen přistoupit k rozsáh-

lejším stavebním úpravám. Nebyl však schopen splácet hypotéku ani své další dluhy, které dosáhly takové výše, že byl dům (28. srpna 1714) magistrátem prodán biskupskému kontroloru a kmotru několika Bernkopfových dětí,³² Martinu Huberovi, za 1 150 zlatých.³³ Počátkem následujícího roku (25. ledna) pak byla vyhlášena „*Jacob Pernkopffische Crida*“ (bankrot).³⁴

■ Poznámky

27 Více viz ibidem, s. 148–149. – Suchomel – Videman (pozn. 22), s. 45–46.

28 V pramenech označován jako Hans Jakob Bernkopf či Pernkopf.

29 MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7942 (pozn. 16), f. 313. Dítě porodila Bernkopfova tehdejší žena Eva, kmotry byli Jan Šiller a Anna Kateřina Huberová, oba z Kroměříže.

30 Peřinka píše: „*Koupil-li kdo dům a nebyl měšťanem, dům se mu nepřipsal v purkrechtních knihách, dokud ne učinil měšťanské přísahy.*“ Viz Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 72.

31 Dům čp. 154 (1770/1830; zřejmě čp. 130/71) – předchozímu majiteli Jakubu Bobkovi za dům „s právem na bečku“ hotově zaplatil 200 zl. mor. a zavázal se splatit

na domě vážnoucí dědický dluh ve výši 108 zl. mor. 15 gr. 3 kr. Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 936, Purkrechtní kniha (1644–1751), f. 492r. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 336. Zde, v rozporu s purkrechtní knihou (čp. 154), je uvedeno čp. 153. V roce 1699 povolil magistrát Bernkopfovi postavit si mezi svým domem a městskou zdí hned u Kovářské brány komoru. V indikační skice z roku 1830 je čp. 154 označen dům stojící poslední v řadě u městských hradeb. Viz <http://www.mza.cz/indikacniskici/index.php#>, vyhledáno 10. 9. 2018.

32 MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7943, Matrika narozených, oddaných a zemřelých farního úřadu při kostele P. Marie, Kroměříž, z let 1657–1696, f. 377 (1692 – Jan Jakub), f. 406 (1694 – Barbora Tereza); inv. č. 7944, f. 124 (1705 – Kateřina), f. 177 (1708 – Jan Jakub). Matkou byla Bernkopfova druhá žena Anna Veronika, s níž se oženil 25. února 1691 – viz ibidem, f. 593.

33 Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 936 (pozn. 31), f. 766r; inv. č. 874, Radní protokol IV. (1712–1717), f. 212r. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 336 (zde chybná částka 1 050 zl. rýn.).

34 Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 874 (pozn. 33), f. 211v–214r – zde podrobný seznam všech věřitelů. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 336.

Bernkopf se v Kroměříži usadil jako mistr původně inkorporovaný v brněnském zlatnickém cechu. Jeho důležitost pro historii puncovníctví na Moravě spočívá v tom, že jako první směl razit na své výrobky, zhotovené z 12lotového stříbra, punc města Kroměříže – knížecí erb olomouckých biskupů podoby šesti stříbrných kuželů ve dvou řadách na červeném štítě (4,2). Oprávnění užívat tento znak získal na své přání 1. prosince 1689 od olomouckého biskupa Karla z Liechtensteina-Castelcornu,³⁵ což uvedl i ve sporu o stříbrnou slitinu s nejménovaným zlatnickým tovaryšem, projednaném městskou radou 30. března 1691.³⁶

Podmínky konsolidované hospodářské situace Kroměříže 80. let umožňovaly již koexistenci dvou zlatnických dílen ve městě. Roku 1688, rok po Bernkopfově, nalezneme v archivních pramenech jméno druhého zlatníka – Jana Jiřího Montaga, jemuž se zde v dubnu 1688 narodil syn Jiří.³⁷ Nejprve dne 21. prosince 1689 zakoupil šenkovní dům IV. kategorie v Kovářské ulici, avšak poté, co si 18. listopadu 1712, coby vdovec a člen městské rady (členem 1696–1731),³⁸ vyžádal za manželku Mariánu, vdovu po Tomáši Kempfnerovi, jej prodal,³⁹ jelikož vyženil šenkovní dům II. třídy na dnešním Hlavním náměstí (dnes restaurace *Centrála*).⁴⁰

Dne 17. června 1694 byli Jiří Montag s Jakubem Bernkopfem inkorporováni do olomouckého zlatnického cechu jako venkovští mistři (*Landmeister*).⁴¹ Cechovní dokumenty uvádějí i jména dvou Bernkopfových učňů – pozdějšího kroměřížského zlatníka Václava Skupky (vypovězen 17. června 1694 po 5 a půl letech) a Leopolda Reimera, po jehož vypovězení – 13. června 1697 – přijal Bernkopf do učení svého syna, jehož jméno nebylo uvedeno.⁴² Víme též, že Montagův syn z prvního manželství, Jan, se v letech 1702–1706 vyučil u olomouckého zlatníka Simona Kunstmanna.⁴³

Právo razit výrobky z 12lotového stříbra knížecím znakem olomouckých biskupů přešlo i na Montaga. Zpráva hejtmána přerovského kraje z 22. dubna 1699 o nečekané kontrole dvou kroměřížských zlatníků – nemohlo jít o nikoho jiného než Bernkopfa s Montagem – konstatuje, že oba mají od jeho knížecí milosti biskupa olomouckého povolení vyrábět své zboží z 12lotového stříbra, které má být též řádně označeno. Oba zlatníci však svorně prohlásili, že své výrobky neopatřují žádnou prubírskou značkou, pouze svým jménem, jelikož v 12lotové době si nikdo tovaru nežádá; vyrábějí však z materiálu vícelotového, dodaného objednavateli.⁴⁴

Nejproslulejší z kroměřížských zlatníků, Mikuláš František Indegrentz,⁴⁵ vstoupil do služeb olomouckého biskupa Karla Lotrinského (v úra-

du 1695–1711) kolem roku 1700. V Kroměříži se uplatnil i jako vardajn biskupské mincovny a tuto funkci vykonával od roku 1701 až do své smrti na počátku roku 1732. Dne 20. srpna 1703 se oženil s Kateřinou, dcerou zesnulého Lukáše Grycznera.⁴⁶ Jako řádný měšťan Kroměříže zakoupil 4. února 1710 honosný šenkovní dům I. třídy na dnešním Velkém náměstí⁴⁷ a o dva měsíce později (23. dubna) byl přijat do olomouckého uměleckého cechu s titulem *Landmeister*.⁴⁸

Krátce po Indegrentzovi se v Kroměříži usadil i výše zmíněný Bernkopfův učeň Václav Skupka, narozený ve valašském městečku Krásno nad Bečvou.⁴⁹ Někdy v letech 1704 a 1705, kdy se mu ve městě narodily dcery Tereza Františka Josefa a Tereza Josefa Františka,⁵⁰ zde složil městskou přísahu a v září téhož roku se ucházel o zadlužený dům Štefana Hlaváčka na Riegrově náměstí.⁵¹ Vlastní nemovitost se mu ale podařilo získat až 6. března 1711, kdy byl zadlužený dům jistého Andrese Richtra poblíž kostela Nanebevzetí Panny Marie rozdělen na poloviny.⁵² Následujícího roku – od smrti svého bratra, kroměřížského řezníka Pavla Skupky⁵³ – však vedl se svou švagrovou finanční spor o dědictví po rodičích a nakonec byl nucen objekt (v roce 1725) prodat za hotových 400 zlatých rýnských.⁵⁴ Skupkovu přítomnost v Kroměříži máme doloženou ještě koncem roku 1731, kdy je uveden v seznamu místních zlatníků.⁵⁵

V následujících dvou desetiletích se v Kroměříži postupně usadili další čtyři zlatníci. Dne

■ Poznámky

35 Viz Zemský archiv v Opavě (dále jen ZAO), pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství Olomouc 1144–1961, inv. č. 178, sign. 54, Registra rozhodnutí biskupa Karla z Liechtenštejna v různých žádostech duchovních, měšťanů a poddaných (30. 5. 1689 – 10. 3. 1695), f. 7–8. – SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 872, Radní protokol II. (1683–1703), f. 268–269. – Karl Lechner, *Paramenten- und Silberschatz des Olmützer Bischofs Karl Grafen von Liechtenstein im Jahre 1691*, *Mitteilungen der K. K. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmall* XXII., Neue Folge, Wien 1896, s. 140. – Schirek (pozn. 2), s. 123 a 135 (Schirek s Lechnerem uvádějí špatné datum – 1. října 1689). – Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl II. Část 3. (pozn. 17), s. 304 a 383.

36 Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 872 (pozn. 35), f. 324r.

37 MZA, fond E 67 Matrika, inv. č. 7943 (pozn. 32), f. 323. Matkou byla Montagova žena Rosina.

38 Viz Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl II. Část 3. (pozn. 17), s. 256. – Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl II. Část 4. (pozn. 17), s. 8, 22, 60, 236, 247, 399.

39 Dům čp. 18 (1770/1830; zřejmě čp. 20/2). Viz SOA

Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 935 (pozn. 3), f. 132v. – Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl III. (pozn. 9), s. 156.

40 Dům čp. 36 (1770/1830; dnešní čp. 37/19). Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 935 (pozn. 3), f. 318r–322v. – Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl III. (pozn. 9), s. 200.

41 Státní okresní archiv Olomouc (dále jen SOA Olomouc), fond M-3-42 Cech zlatníků a stříbrníků v Olomouci (dále jen fond M-3-42), inv. č. 2, sign. 603, Kniha mistrů a přijímání a vypovídání učňů 1671/1813, f. 10r („*Georg Montag und Jacob Bernkopf*“). – Röder (pozn. 6), s. 49 a 105 (uveden chybný přepis Georg Christoph Montag).

42 SOA Olomouc, fond M-3-42, inv. č. 2, sign. 603 (pozn. 41), f. 98v, 100r.

43 Viz Röder (pozn. 6), s. 105.

44 Viz Schirek (pozn. 2), s. 15–16.

45 V pramenech označován jako Indegrenz, Indekretz, Indigrentz, Indegrant, Indigrantz či Indigrencz.

46 MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7944, Matrika narozených, oddaných a zemřelých farního úřadu při kostele P. Marie, Kroměříž, z let 1697–1723, f. 28.

47 Dům čp. 35 (1770/1830; dnešní čp. 36/17) – v hodnotě 1 500 zlatých – koupil Mikuláš Indegrentz za hotové peníze. Vedle své tchyně Doroty Grycnerové vyplatil i tři manželčiny sestry – Annu Grossovou, Barboru Šufankovou a Veroniku „*Pageskowitzin*“. SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 935 (pozn. 3), f. 313v. – Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl III. (pozn. 9), s. 199.

48 SOA Olomouc, fond M-3-42, inv. č. 2, sign. 603 (pozn. 41), f. 12v.

49 ZAO, fond Sbírka matrik Severomoravského kraje 1571–1951 (1980), inv. č. 2165, sign. VM I 2 (1670–1711), Římskokatolická fara Valašské Meziříčí, f. 7v. Narozen v září 1670. Přesné datum nevíme, protože stránka je poškozena. Rodiče byli Pavel a Kateřina Skupkovi.

50 MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7944 (pozn. 46), f. 93, 112. Matka se jmenovala Salomena. První dcera se narodila 18. dubna 1704, druhá 14. dubna 1705.

51 Dům čp. 198 (1770/1830; zřejmě čp. 196/38). Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 873, Radní protokol II. (1703–1712), f. 107r. – Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl III. (pozn. 9), s. 393.

52 Dům čp. 121 (1770/1830; zřejmě čp. 161/11). Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 936 (pozn. 31), f. 333. Dnes se jedná opět o jeden objekt, ale členění fasády naznačuje dřívější rozdělení do dvou. Peřinka dům mylně identifikoval s vedlejším objektem (dnešní čp. 160/13), na kterém byla roku 1908 odhalena deska F. L. Riegroví, což však vylučuje formální řešení čelní fasády z poslední třetiny 18. století. Viz Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl III. (pozn. 9), s. 372.

53 Řezník Pavel Skupka, v Krásné narozený 6. června 1672. ZAO, fond Sbírka matrik Severomoravského kraje 1571–1951 (1980), inv. č. 2165, sign. VM I 2 (1670–1711) (pozn. 49), f. 20r.

54 SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 873 (pozn. 51), f. 396r, 435r; inv. č. 936 (pozn. 31), f. 333. – Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl III. (pozn. 9), s. 372.

55 Viz Schirek (pozn. 2), s. 42.

10

Obr. 10. Mikuláš František Indegrentz, relikvíř sv. Kříže, Morava, Kroměříž, 20. léta 18. století, zlacené stříbro, broušené sklo, v. 273 mm, podstava d. 156 mm, š. 132 mm. Římskokatolická farnost při kostele Nanebevzetí P. Marie, Kroměříž. Foto: Pavel Čech, 2016.

Obr. 11. Ciborium, Morava, Kroměříž, 20. nebo 30. léta 18. století, zlacené stříbro, v. celkem 268 mm, v. nádoby 194 mm, ø podstavy 120 mm, ø kupy 91,5 mm, v. víka 77 mm, ø 94 mm. Římskokatolická farnost Vrchoslavice. Foto: Pavel Čech, 2017.

4. června 1715 složil městskou přísahu František Kirchner,⁵⁶ původem z Moravské Třebové,⁵⁷ úspěšně zde provozující zlatnickou dílnu, aniž by byl tzv. zakoupeným mistrem (vlastním dům ve městě). Dalším příchodním zlatníkem byl roku 1719 Jan Tomáš Kolb, který, nejprve „z volné ruky“, se souhlasem magistrátu koupil za 600 zlatých rýnských šenkovní dům IV. třídy na Riegrově náměstí,⁵⁸ aby posléze jako „usedlý“ složil městskou přísahu.⁵⁹ V roce 1720 k nim přibyl František Freyheit z Kroměříže.⁶⁰ Snad byl i českého původu, protože v zápise o jeho sňatku s Justinou, vdovou po Jakubu Weberovi, ze dne 24. září 1720 je

uveden český tvar jeho jména – Svoboda.⁶¹ Jedním ze dvou svědků mu byl zlatník František Kirchner, zřejmě dílenský mistr tehdy pravděpodobně ještě tovaryše Freyheita. Městskou přísahu složil 20. března 1722⁶² a o dva roky později, dne 12. května, mu byl připsán měšťanský šenkovní dům IV. třídy ve Ztracené ulici, zakoupený jím v dražbě za 320 zlatých.⁶³ Čtvrtým zlatníkem byl v Opavě narozený Jan Dobek,⁶⁴ který v roce 1725 uzavřel v Kroměříži

■ Poznámky

56 V Schirkově knize o moravském puncovníctví je uvedeno chybné příjmení Kirscher. Viz ibidem, s. 42.

57 MZA, fond E 67, inv. č. 7944 (pozn. 46), f. 95 – sňatek s vdovou Kateřinou Portovou z Kroměříže (3. března 1715).

58 1770/1830 – dům čp. 197 (zřejmě dnešní čp. 195). SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 936, f. 772–773, 799. Cit. viz Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 392.

59 Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 875, Radní protokol V. (1717–1721), f. 269v.

60 MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7944 (pozn. 46), f. 21 – František Tobiáš se narodil 16. srpna 1698 Františku

11

Václavu Freyheitovi a jeho ženě Ludmile. Dle soupisu provozovatelů zlatnického řemesla na Moravě z počátku roku 1732 jsou v zemi uvedeni pouze dva zlatníci jména Freyheit, a to František z Kroměříže a Karel z Lipníka nad Bečvou. U jména Karla Freyheita je dále uvedeno, že se vyučil u svého zesnulého otce v Kroměříži, což však nelze archivně doložit. Kromě Františka Freyheita jsem v městských knihách jiného zlatníka téhož jména nenalezla. Dle hlášení starosty města Lipník nad Bečvou z 24. dubna 1769 zde působil zlatník Karel Ignác Freyheit. Zda se jedná o téhož Karla, uvedeného v soupisu z roku 1732, není cílem tohoto textu. Srov. Schirek (pozn. 2), s. 42, 65. – Stehlíková (pozn. 7), s. 137 (zde jsou mylně všichni tři uvedeni k roku 1732).

61 MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7944 (pozn. 46), f. 117.

62 Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 876, Radní protokol VI. (1721–1724), f. 86v.

63 Dům čp. 68 (1770/1830; dnešní čp. 69/13). Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 935 (pozn. 3), f. 572r–577r; inv. č. 939, Gruntovní kniha (1750–1780), f. 208r. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 316.

64 Johan Jakob Dobek se narodil v Opavě 21. července 1693 místnímu zlatníku Františku Dobekovi a jeho ženě Sidonii, viz Bohumír Indra, Příspěvky k biografickému slovníku výtvarných umělců na Moravě a ve Slezsku v 16. až 19. století, Časopis Slezského zemského muzea, Série B,

smlouvu o nástupnictví ve funkci s rytcem razidel biskupské mincovny Janem Jiřím Krauthem. Kontrakt byl 4. května téhož roku předložen ke schválení biskupskému úřadu v Olomouci, který jej postoupil k potvrzení vardajnovi a písaři kroměřížské mincovny. Oba „ve své zprávě z 24. července 1725 potvrdili, že suplikant zlatník Dobek se umění řezáče želez pro budoucí službu po nynějším mincovním řezáči Krauthovi snaživě naučil a zhotovil větším dílem nejen potřebná razidla pro ražbu tolarů a zlatých v roce 1724 a zcela sám pak potřebné kolký (razidla) i pro ražbu letošních tolarů, zlatých i dukátů, jak lze vidět podle 1 kusu dukátu, tolaru a zlatého, které posílají k posouzení“.⁶⁵ Dobekovo přijetí mezi zaměstnance kroměřížské mincovny stvrdil tehdejší olomoucký biskup Wolfgang Hannibal hrabě ze Schrattenbachu (v úřadu 1711–1738).⁶⁶ Po složení městské přísahy 11. ledna 1729⁶⁷ zakoupil o deset dní později (21. ledna) od magistrátu za 461 zlatých rýnských a 30 krejcarů šenkovní dům IV. třídy v Křížné ulici po zesnulém Tomáši Fuxovi, který záhy (7. listopadu 1732) prodal krejčímu Janu Wochniczerovi.⁶⁸

Se sedmi řádně vyučenými zlatníky se tak po roce 1725⁶⁹ stala Kroměříž třetím největším zlatnickým centrem na Moravě. Proto nepřekvapí, že se k nedodržování puncovních pravidel a neuspořádanosti moravských zlatnických cechovních poměrů vyjadřuje i kroměřížský purkmistr, jenž ve své zprávě ze 14. dubna 1727 adresované zemskému guberniu požaduje zavést jednu ryzost (probu) platnou na celém území Moravy, protože řada zlatníků šidí zákazníky zpracováním stříbra podřadné hodnoty. Dále upozorňuje na skutečnost, že mnoho z nich místo ryzí mědi leguje stříbro slitinami (buď mosazí – tzv. *Rauschgold* –, nebo bílou mědí), které nelze prokázat črtem na kameni. Někteří dokonce při legování nebo tavení stříbra používají jako přídavek arzen, čímž dosahují při této zkoušce o 2 až 3 loty vyšší ryzosti. Konec těmto praktikám má učinit zavedení tzv. *Capellen-prob*, spočívající v roztavení stříbrné slitiny v malé speciální nádobce, při němž se vyloučí veškeré nežádoucí přísady legování. Navrhuje též, aby v místech, kde je usedlých více zlatníků, byl z nich vybrán zkušený mistr, jenž má zboží všem ostatním zkoušet a značit – kupříkladu pro oblast Brna mincovní pruběr, pro okolí Kroměříže pak mincovní vardajn; to naznačuje Indegrentzovu aktivní angažovanost ve věci dodržování puncovních pravidel a předepsané ryzosti. Jelikož je na Moravě zvykem vyrábět ze stříbra 12- nebo 13lotového, má být tato ryzost všem zlatníkům předepsána. V místech, kde je usedlých více zlatníků i zemský pruběr, navrhuje zřízení hlavních cechů, k nimž mají být mistři, roztroušení v jed-

notlivých venkovských městech, pro zkoušení svých výrobků příslušní.⁷⁰

K jisté generační obměně došlo počátkem 30. let 18. století; nejprve dne 25. května 1731 zemřel ve věku 87 let Jan Jakub Bernkopf,⁷¹ v srpnu jej následoval Jan Jiří Montag (testament zveřejněn 31. srpna)⁷² a počátkem příštího roku i Mikuláš František Indegrentz (8. února 1732 ve věku 67 let).⁷³ Novým a zároveň i posledním vardajnem biskupské mincovny se stal augsburský zlatník Mikuláš Ondřej Sembler,⁷⁴ inkorporovaný v olomouckém zlatnickém cechu 17. ledna 1735.⁷⁵ Svatební smlouvu s Montagovou dcerou Terezou, tehdy vdovou po Františku Kratochvílovi, uzavřel Sembler 4. února 1735, čímž získal i Montagův výstavný šenkovní dům II. třídy na kroměřížském Velkém náměstí (již zmíněná dnešní restaurace *Centrál*).⁷⁶ O rok později se v Kroměříži usadil „zde vyučený zlatník“ Jan Josef Bernkopf, který se v červenci 1736 oženil s Kateřinou, vdovou po městském zednickém mistru Václavu Blaškovi.⁷⁷ Dne 16. listopadu mu pak byl na základě svatební smlouvy z 8. července připsán měšťanský šenkovní dům IV. třídy na dnešním Riegrově náměstí.⁷⁸

K další obměně došlo koncem 40. let 18. století, kdy 26. března 1748 zemřel bez mužských potomků ve věku 74 let František Kirchner⁷⁹ a 14. ledna 1749 potom i Jan Tomáš Kolb (67 let),⁸⁰ jehož dům na dnešním Riegrově náměstí byl 26. října připsán jeho staršímu synu (který vyrovnal otcovy finanční závazky ve výši 850 zlatých),⁸¹ Františku Matyáši Kolbovi, od 40. let až do své smrti se živícímu jako hospodářský úředník kroměřížského magistrátu. Nelze jej tedy ztotožnit s osobou zlatníka Františka Kolba, inkorporovaného 1. prosince 1751 za přítomnosti komisaře Knübandla a představeného Maxe Mautnera do olomouckého cechu malířů, sochařů, zlatníků, zlatotepců a sklářů.⁸² Zřejmě jde o chybný záznam, protože městským zlatníkem v Kroměříži byl jeho bratr Jan Wolfgang Kolb, což dokládají i zápisy z městských knih. Ten vykonával zlatnické řemeslo minimálně od roku 1749, kdy také 30. září koupil od Jana Wochnitza za 457 zlatých šenkovní dům IV. třídy v Křížné ulici.⁸³ Téhož roku, 23. listopadu, si z Olomouce do Kroměříže dokonce přivezl tovaryše (a pozdějšího olomouckého zlatníka) Jana Jiřího Löwa, kterého však musel 3. ledna 1751 pro nedostatek práce propustit.⁸⁴

Přehlédneme-li počet zlatnických dílen v Kroměříži od konce 17. století do zrušení biskup-

⁶⁵ Citováno podle: ibidem, s. 245.

⁶⁶ Podrobněji viz ibidem, s. 245.

⁶⁷ Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 878, Radní protokol VIII. (1728–1731), f. 37r.

⁶⁸ Dům čp. 179 (1770/1830; dnešní čp. 178/1). Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 936 (pozn. 31), f. 77r, 790; kraje listů jsou poškozeny včetně fólování, a proto dům není označen číslem z roku 1770. V Peřínkově místopise tento objekt, včetně ostatních domů v Křížné ulici (1770/1830 – čp. 173–180, 186), chybí.

⁶⁹ Ve skutečnosti žilo v Kroměříži do počátku 30. let 18. století celkem 8 zlatníků. Nelze však předpokládat, že nejstarší z nich, již osmdesátiletý Jan Jakub Bernkopf, byl ještě výkonným řemeslníkem.

⁷⁰ Viz Schirek (pozn. 2), s. 32–33.

⁷¹ MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7987, Matrika oddaných a zemřelých farního úřadu při kostele P. Marie, Kroměříž, z let 1724–1763, f. 50.

⁷² Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 878 (pozn. 67), f. 414r, 415r; č. 879, f. 14v. Montagovými pozůstalými byli jeho manželka Marie Rosálie, dcera Tereza a syn z prvního manželství Johan Montag.

⁷³ MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7987 (pozn. 71), f. 54. – Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 879, Radní protokol IX (1731–1734), f. 26v, 32v–33r. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl II. Část 4. (pozn. 17), s. 321.

⁷⁴ Viz Suchomel – Videman (pozn. 22), s. 46.

⁷⁵ SOA Olomouc, fond M-3-42, inv. č. 2, sign. 603 (pozn. 41), f. 17v.

⁷⁶ SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 36, Kniha k zapisování všelijakých smluv svatebních města Kroměříže 1665–1772, f. 124v–125; inv. č. 935, f. 322v. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 201.

⁷⁷ Cit. a více viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 36 (pozn. 76), f. 136v.

⁷⁸ Dům čp. 141 (1770/1830; snad dnešní čp. 143/45). Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 881, Radní protokol XI (1736–1739), f. 152v–153r; inv. č. 936 (pozn. 31), f. 438. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 352.

⁷⁹ MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7987 (pozn. 71), f. 152. Kirchnerův testament byl sepsán 24. března, publikován 2. dubna 1748. Univerzální dědičkou ustanovil svou ženu Barboru. V závěti je zmíněna i jeho dcera Anna. Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 1005, Kniha testamentů I (1733–1750), f. 254v; inv. č. 884 – Radní protokol XIV. (1747–1750), f. 133r.

⁸⁰ MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7987 (pozn. 71), f. 159.

⁸¹ Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 939 (pozn. 63), f. 558r. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 392.

⁸² SOA Olomouc, fond M-3-42, inv. č. 2, sign. 603 (pozn. 41), f. 19r.

⁸³ Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 936 (pozn. 31), f. 872r; inv. č. 939 (pozn. 63), f. 626r. Jedná se o dům dříve vlastněný Janem Dobekem, který v Peřínkově místopise chybí (viz pozn. 68).

⁸⁴ Viz Schirek (pozn. 2), s. 136–137.

■ Poznámky

vědy *historické* XLIV, 1995, č. 3, s. 245 – zde odkaz na matriku v pozn. 6.

12

ské mincovny roku 1759, vidíme, že z původně dvou usedlých zlatníků se jejich počet do konce třetí dekády 18. století ztrojnásobil na šest. Dokládá to i hlášení hejtmána přerovského kraje z počátku roku 1732, vydané na příkaz dekretu císaře Karla VI. (vládl 1711–1740) z 14. prosince 1731, požadující soupisy a po-

čty provozovatelů zlatnického řemesla na Moravě, včetně výčtu měst. V Kroměříži je jako první uveden člen olomouckého cechu Mikuláš František Indegrentz a následuje pět řádně vyučených, nikde však neinkorporovaných mistrů – Václav Skupka, František Kirchner, Jan Tomáš Kolb, František Freyheit a Jan Do-

Obr. 12. Monstrance, Morava, Kroměříž, 20. nebo 30. léta 18. století, zlatené stříbro, v. 698 mm, podstava d. 250 mm, š. 195 mm, svatozář d. 290 mm. Římskokatolická farnost Polešovice. Foto: Pavel Čech, 2015.

bek.⁸⁵ V soupisu majitelů měštanských domů v Kroměříži z 12. srpna 1748 jsou zapsáni čtyři zlatníci – Mikuláš Ondřej Sembler, František Freyheit, Jan Tomáš Kolb a Josef Bernkopf. Totéž platí i pro rok 1753, jen Jana Tomáše Kolba nahradil jeho syn Jan Wolfgang. Změny lze vyčíst až v seznamu z 22. září 1755,⁸⁶ kde je Josef Bernkopf veden již jako „ohne Profesion“.⁸⁷ Mikuláš Ondřej Sembler je v něm představen jako mincovní vardajn, lze ale předpokládat, že se, stejně jako jeho předchůdce Indegrentz, věnoval i zlatnickému řemeslu. Jan Dobek, registrovaný zde mezi majiteli předměstských domů (4. listopadu 1751 zakoupil na Sladovných domek stojící naproti mincovně za 400 zlatých),⁸⁸ je uveden pouze jako rytec mincovních kolků.⁸⁹ Vše však nasvědčuje tomu, že zlatnické řemeslo nadále provozovala, vedle Freyheita a Kolba, i trojice Bernkopf, Sembler a Dobek, protože v reskriptu dvorského kolegia z 8. května 1756, navrhuji-
cím rozdělení zlatnických mistrů usedlých na Moravě do dvou společenstev – brněnského a olomouckého – je v Kroměříži uvedeno pět působících zlatníků.⁹⁰

Po zrušení kroměřížské biskupské mincovny zde dochází i k poklesu zlatnické produkce. Dne 13. ledna 1761 zemřel v pouhých pětatřiceti letech Jan Wolfgang Kolb⁹¹ a zanechal po sobě ženu se třemi nezletilými dětmi – Josefem, Annou a Janem.⁹² Z protokolů zasedání

■ Poznámky

⁸⁵ Ibidem, s. 42.

⁸⁶ SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 2052, Soupisy občanů a polností (1656–1764). Zde uloženy všechny 3 seznamy – 12. srpna 1748, 12. ledna 1753 a 22. září 1755.

⁸⁷ František Peřinka napsal, že v letech 1748–1749 byli v Kroměříži 3 prodejci tabáku; jedním z nich byl i Josef Bernkopf. Viz Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl II. Část 4. (pozn. 17), s. 532.

⁸⁸ Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 944, Kniha hypoték I. (1680–1788), f. 96r. V Peřinkově místopise objekt neuveden. V knize hypoték označen jako „N. 41(-240)“. Na indikační skice Kroměříže – Sladoven z roku 1830 stojí dům čp. 240 naproti mincovně.

⁸⁹ Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 2052 (pozn. 86).

⁹⁰ Viz Schirek (pozn. 2), s. 53–54.

⁹¹ MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7987 (pozn. 71), f. 405.

⁹² Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 1001, Kniha testamentů II (1751–1792), f. 141v–142v.

13

14

Obr. 13. *Monstrance, Morava, Kroměříž, 20. nebo 30. léta 18. století, zlatené stříbro (nově pozlaceno), v. 523,8 mm, podstava d. 203 mm, š. 161 mm, svatozář d. 245 mm. Římskokatolická farnost Vrchoslavice. Foto: Pavel Čech, 2017.*

Obr. 14. *Jan Wolfgang Kolb, monstrance, Morava, Kroměříž, konec 40. nebo 50. léta 18. století, zlatené stříbro, v. 575 mm, podstava d. 233 mm, š. 189 mm, svatozář d. 330 mm. Římskokatolická farnost Bystřice pod Hostýnem. Foto: Pavel Čech, 2016.*

městské rady, které v roce 1762 projednávalo žádost zlatníka Antonína Kašpara Grotteho, dosud pracujícího ve službách majitele Litenčic Františka Josefa Filipa svobodného pána Thonserna, o přijetí mezi místní mistry, vyplývá, že tehdy ještě žijící pánové Mikuláš Ondřej Sembler, Jan Dobek a Josef Bernkopf řemeslo již neprovozovali. Na základě vyjádření dvou místních zástupců zlatnického řemesla – stárnoucího Františka Freyheita a ovdovělé zlatnice Františky Kolbové – byl Grotte nejprve (11. března)

odmítnut. Namítl však, že by se v Kroměříži rád usadil jako výrobce drobného galanterního zboží z drahých kovů, což je artikl, kterým se Freyheit ani Kolbová nezabývají. Po tomto upřesnění jej zastupitelstvo shledalo žádoucím a v listopadu 1762 byl zapsán mezi městské zlatnické mistry.⁹³ Že to ale byla jen záminka pro přijetí, je zřejmé z jeho pozdější tvorby. O dva roky později, v červnu 1764, pak Františka Kolbová přenechala mistrovské právo svého muže zlatnickému tovaryši původem z Augsburgu, Janu Jiřímu Kryštofovi Barockovi, který již v březnu téhož roku koupil za 2 100 zlatých od Mikuláše Ondřeje Semblera měšťanský šenkovní dům II. třídy na Velkém náměstí.⁹⁴ Dne 26. listopadu 1765 zemřel ve věku 72 let poslední varďajn kroměřížské biskupské mincovny Mikuláš Ondřej Sembler a 8. dubna následujícího roku i šedesátiletý Josef Bernkopf.⁹⁵

Dvojici Antonín Kašpar Grotte a Jan Jiří Kryštof Barock (3. září 1764 inkorporovaný do olomouckého cechu)⁹⁶ posléze doplnil třetí

zlatník – Ignác Theneffa, kterému zřejmě přenechal své mistrovské právo František Freyheit. Soupis moravských zlatníků k roku 1768 uvádí v Kroměříži pouze tři mistry, z nichž jeden je zde usedlý, tzv. zakoupený mistr, vlastníci dům. O rok později byly zemskému guberniu

■ Poznámky

⁹³ Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 890, Radní protokol XX. (1760–1770), f. 212v, 224v–225.

⁹⁴ Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 939 (pozn. 63), f. 99r. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 201.

⁹⁵ MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7988, Matrika oddaných a zemřelých farního úřadu při kostele P. Marie, Kroměříž, z let 1764–1805, f. 18.

⁹⁶ SOA Olomouc, fond M-3-42, inv. č. 2, sign. 603 (pozn. 41), f. 20r: „Herr Georg Christopf Barock burgl. Goldschmied von Cremsier, gebürtig von Augsburg, für einen Land-meister auf und angenommen worden, hat auf sein Meister-Stück aufgewiesen, und ist tauglich erkannt worden.“

15

zaslány otisky výrobních značek Grotteho a Barocka, vlastních i punc s městským znakem, včetně informace, že Ignác Theneffa, jakožto výrobce drobného galanterního zboží ze stříbra a částečně i zlata, žádné značení nepoužívá. Úpadek zlatnického řemesla po zrušení biskupské mincovny vyjadřuje zpráva kroměřížského starosty z dubna 1769 sdělením, že trojici městských zlatníků se z důvodu naprostého nedostat-

ku pracovního materiálu nevede nejlépe a Jiřímu Kryštofovi Barockovi dokonce hrozí bankrot⁹⁷ (vyhlášený o rok později – 1770).⁹⁸ Jeho pádu se snažil využít zlatnický tovaryš, jistý Martin Krautl, usilující o jeho mistrovské oprávnění.⁹⁹

70. léta 18. století již zahajují epilog kroměřížského zlatnictví, trvajícím do definitivního zrušení cechovního systému v roce 1859. Po úmrtí dvou posledních zdejších představitelů

Obr. 15. Monstrance, Morava, Kroměříž, 50. léta 18. století, zlacené stříbro, broušené kameny, v. 705 mm, podstava d. 264 mm, š. 208 mm, svatozář d. 385 mm. Římskokatolická farnost při kostele Nanebevzetí P. Marie, Kroměříž. Foto: Pavel Čech, 2016.

období vrcholného baroka – Františka Freyheita¹⁰⁰ a Jana Dobeka (25. března 1774)¹⁰¹ – zůstávají v Kroměříži činné pouze dílny Ignáce Theneffy a Antonína Kašpara Grotteho, kterého časem (zřejmě na přelomu 70. a 80. let 18. století) vystřídal v Brně vyučený zlatník Jan Wothizöck,¹⁰² jenž od 90. let 18. století působil i jako mistr značkář.¹⁰³

III.

Výzkumný projekt *Doklady církevního barokního zlatnictví a stříbrnictví na Moravě v letech 1650–1790* plošně mapuje dochované liturgické předměty z drahých kovů, určené jako movité kulturní památky. V následující části textu prezentuji několik předmětů kroměřížské provenience, zhlédnutých a dokumentovaných v letech 2015–2017.

■ Poznámky

⁹⁷ Viz Schirek (pozn. 2), s. 62, 64–65, 137.

⁹⁸ Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 891 – Radní protokol XXI. (1766–1770), f. 217–220, 239v, 280v, 292r, 297v.

⁹⁹ Viz ibidem, f. 219r, 275v.

¹⁰⁰ V zápise jednání městské rady v roce 1770 je Freyheit označen již jako pouhý místní měšťan. Viz SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 891, f. 265v. Zemřel někdy před 8. říjnem 1771, kdy se v Kroměříži provdala jeho dcera Josefa Tekla za obročního panství Lesonic Jana Rösnera, na něhož byl připsán druhý Freyheitův šenkovní dům II. třídy v Kovářské ulici (1770/1830 čp. 165 – dnešní čp. 118/5), který zlatník vlastnil od roku 1757. Snoubence – „Hon. Adol. D. Joannes Rosner frumentarius. Hon. Virgo Josepha Tecla Freiheitin“ – oddal nevěstin příbuzný, P. František Freyheit. MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7988 (pozn. 95), f. 53. – SOA Kroměříž, fond B-A 1, inv. č. 939 (pozn. 63), f. 208r, 674. – Peřinka, Dějiny města Kroměříže. Díl III. (pozn. 9), s. 162.

¹⁰¹ MZA, fond E 67 Matriky, inv. č. 7988 (pozn. 95), f. 183.

¹⁰² Johannes Wothizöck byl synem stříbrníka Václava Wothizöcka ze Starého Brna. Vyučil se v Brně – do učení byl přijat na 5 let 25. srpna 1760 do dílny stříbrníka Karla Waltera; vypovězen byl 1. června 1765 jeho kolegou Johannem Christianem Fischerem. Viz Anna Grossová, Stříbrník Johann Christian Fischer. Drobná skica k historii zlatnického řemesla v Brně v 18. století, *Brno v minulosti a dnes* XXX, Brno 2017, s. 220.

¹⁰³ Viz Antonín Semerád, Puncovníctví na Moravě, *Zlatnictví, sborník pro umělecké řemeslo. Supplementum* 1, 1972, s. 149.

Dosud nejstarším objeveným předmětem zdejšího barokního zlatnictví je stříbrný kalich z majetku farnosti při kostele Nanebevzetí Panny Marie v Kroměříži (obr. 1),¹⁰⁴ jehož rytý text informuje, že jej pro mariánský chrám objednal roku 1681 místní měšťan Jiřík Sokolovský.¹⁰⁵ Evidenční list uvádí značení orlicí s písmenem B na hrudi (Brno značilo dvouhlavým orlem s písmenem B v prsním štítku), výrazné zvětšení však odhalí monogram H.I/B v tvarovaném štítku, což je jednoznačně značka Jana Jakoba Bernkopfa, v městských knihách zapsaného jako Hans Jakob, toho času ještě inkorporovaného v brněnském cechu. Punc je na předmětu vyražen 2× na hladkém okraji podstavy, bez městského znaku, což může vést k domněnce, že Bernkopf tou dobou pobýval již v Kroměříži. Nutno ovšem podotknout, že předměty zhotovené jiným brněnským zlatníkem Františkem Unverdorbenem před rokem 1700 jsou taktéž značeny pouze jeho 2× vyraženým monogramem. Formální provedení kalicha, zejména podstava řešená radiální kompozicí šesti okružních laloků, naznačuje vídeňské či jinde v rakouských zemích získané školení.

Dnes neznámějším dílem nejproslulejšího kroměřížského zlatníka – Mikuláše Františka Indegrentze – je oboustranný tabernákl v premonstrátském poutním kostele na Svatém Kopečku u Olomouce, který těsně před svou smrtí v letech 1729–1732 vytepal ze stříbrného plechu podle návrhu italského sochaře a štukatéra Baltasara Fontany (1661–1733).¹⁰⁶ Historiograf města Kroměříže František Peřinka jej prezentuje jako vynikajícího cizeléra, což potvrzují všechna preciosa z drahých kovů nesoucí charakteristickou značku NF/I ve štítě.

Mikuláš František Indegrentz tvořil v období prvních tří desetiletí 18. století a jeho jednotlivá dochovaná díla není snadné datovat. Možným vodítkem pro jejich přesnější časová určení by mohl být kalich z Dobromilic (obr. 2), opatřený rytým nápisem s letopočtem 1710.¹⁰⁷ Předmět je výjimečný (originální) i formálním řešením podstavy, zdobené trojicí ornamentálně rámovaných kruhových medailonů (jejichž obsah je dnes již nezřetelný). Meziprostor vyplňují tři dekorativně vykrajované trojúhelníky nesoucí atributy Kristova umučení, jejichž vrcholy prodlužují šípky směřující ke středu kompozice. Zbývající povrch zdobí jemný zlacený páskový ornament na cizelované stříbrné ploše; stejný dekor Indegrentz uplatnil i na podstavách monstrancí z Osvětiman (obr. 3 a 4)¹⁰⁸ a Syrovína (obr. 5 a 6).¹⁰⁹ Provedení gloriol obou monstrancí podporuje jejich dataci do období druhé dekady 18. století. Honosná, téměř 80 cm vysoká stříbrná monstrance z Kojetína (obr. 7)¹¹⁰ naznačuje svým masivním dekorem, formálním pojetím glorioly a baldachýnem nad širokým

rámem schránky na hostii spíše předpoklad, že se jedná o ranou Indegrentzovu práci, zhotovenou krátce po roce 1700. Rozdílně lze vnímat kalichy z Bzence (obr. 8)¹¹¹ a Valašských Klobouk (obr. 9)¹¹² a relikvíř sv. Kříže z Kroměříže (obr. 10),¹¹³ jejichž bohatý reliéfní ornament prozrazuje inspiraci tvorbou olomouckých zlatníků 20. let 18. století, Jana Kašpara Müllera či Wolfganga Rossmayera.

Výtvarná řešení některých neznačených předmětů vyrobených v regionu prozrazují Indegrentzův vliv na jeho současníky. Kroměřížský původ je sledovatelný na monstranci z Polešovic (obr. 12)¹¹⁴ i souboru liturgických předmětů z Vrchoslavic (obr. 11 a 13),¹¹⁵ datovatelném do 20. nebo 30. let 18. století. Spíše než o Indegrentzovo dílo však může jít o produkce Františka Kirchnera, Jana Tomáše Kolba nebo Františka Freyheita, kteří nebyli nikde inkorporováni, a nepracovali tedy pod přísnou cechovní kontrolou.

Své zboží značil i další cechovně organizovaný zlatník Jan Wolfgang Kolb, jemuž byla připsána pozlacená stříbrná monstrance z kostela Nanebevzetí Panny Marie v Bystřici pod Hostýnem (obr. 14), značená puncem města Kroměříže a neúplně vyraženým monogramem

■ Poznámky

104 Kalich; zlacené stříbro, v. 268 mm, ø podstavy 177 mm, ø kupy 105 mm; značeno: mistrovská značka H.I/B v tvarovaném štítě (2×), brněnský repunc z 1806–1807 (12F); kupa novodobá, značená puncem města Olomouce pro 13lotové stříbro z 1826 a mistrovská značka CW (Christian Weber). Rejstř. č. movité kulturní památky v Ústředním seznamu kulturních památek ČR (ÚSKP ČR) 67517/37-103612. Předmět byl v odborné literatuře mylně připsán brněnskému zlatníku Christianu Wagnerovi (činný v Brně od 1647). Viz Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2, J–N*, Praha 1999, s. 246.

105 Jiřík Sokolovský vlastnil dům na Riegrově náměstí, který koupil roku 1684. V době velké morové epidemie 1715 byli v jeho domě ubytováni lidé, kteří byli městskou radou najati na čištění objektů po zemřelých. Protože mu dům poškodili a spálili veškeré dřevo, domáhal se Sokolovský na jaře 1716 u městské rady náhrady škod. Více viz Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl II. Část 3. (pozn. 17), s. 268. – Peřinka, *Dějiny města Kroměříže*. Díl II. Část 4. (pozn. 17), s. 222, 294, 295.

106 Podrobněji např. viz Zápalková (pozn. 6), s. 480.

107 Kalich; zlacené stříbro, v. 243 mm, ø podstavy 157 mm, ø kupy 96,5 mm; značeno: mistrovská značka NF/I ve štítě (2×), brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810; rytý nápis: „17 G.F.W. 10“. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 59813/37-11658. Viz Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 1, A–I*, Praha 1994, s. 379.

108 Monstrance; zlacené stříbro, v. 625 mm, podstava

d. 230 mm, š. 177 mm, svatozář d. 300 mm; značeno: mistrovská značka NF/I ve štítě (2×), brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 65896/37-195845. Viz HZ [Helena Zápalková], Mikuláš Ferdinand Indegrenz (Biografické medailony tvůrců olomouckého baroka), in: Jakubec – Perůtka, *Olomoucké baroko 3* (pozn. 6), s. 257.

109 Monstrance; zlacené stříbro, v. 640 mm, podstava d. 218 mm, š. 169 mm, svatozář d. 285 mm; značeno: neúplná mistrovská značka NF/. ve štítě, neúplný punc města Kroměříže, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F, CF). Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 79351/37-41893.

110 Monstrance; zlacené stříbro, v. 793 mm, podstava d. 292 mm, š. 222 mm, svatozář d. 383 mm; značeno: mistrovská značka NF/I ve štítě (2×), brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 69959/38-1800. Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2* (pozn. 104), s. 154.

111 Kalich; zlacené stříbro, smalt, v. 300 mm, ø podstavy 186 mm, ø kupy 105 mm; značeno: mistrovská značka NF/I ve štítě, punc města Kroměříže, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 95365/37-33952. Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 1* (pozn. 107), s. 337.

112 Kalich; zlacené stříbro, v. 263 mm, ø podstavy 173,5 mm, ø kupy 87 mm; značeno: mistrovská značka NF/I ve štítě, punc města Kroměříže, brněnský repunc z 1806–1807 (12F); rytý nápis: „Ex. Substantia Dni Thoma Trchalix (K?), et Susanna, Uxoris eis Curatis, A. Ecclesiae Klobucensi donatus. Ao 1732“. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 64565/37-124719.

113 Reli kvíř sv. Kříže; zlacené stříbro, broušené sklo, v. 273 mm, podstava d. 156 mm, š. 132 mm, svatozář 177 mm; značeno: mistrovská značka NF/I ve štítě, punc města Kroměříže, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 65670/37-103607. Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2* (pozn. 104), s. 246. – Zápalková (pozn. 6), s. 524, kat. č. 407.

114 Monstrance; zlacené stříbro, v. 698 mm, podstava d. 250 mm, š. 195 mm, svatozář d. 290 mm; značeno: brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 56298/37-195872.

115 Monstrance; zlacené stříbro (nově celé pozlacené), v. 523,8 mm, podstava d. 203 mm, š. 161 mm, svatozář d. 245 mm; značeno: brněnský repunc z 1806–1807 (12.F). Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 58288/37-12178. Kalich; zlacený kov (nově celé pozlacené), v. 252 mm, ø podstavy 162 mm, ø kupy 94,5 mm; neznačeno. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 56499/37-12179. Ciborium; zlacené stříbro, v. celkem 268 mm, v. nádoby 194 mm, ø podstavy 120 mm, ø kupy 91,5 mm, v. víka 77 mm, ø 94 mm; značeno: brněnský repunc z 1806–1807 (12.F, F) a z 1809–1810. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 56884/37-12180.

16

IW/. v tvarovaném orámování.¹¹⁶ Zdobí ji rokokové kompozice rokajových motivů, na vyšším okraji oválné podstavy kombinované s mřížkovým ornamentem, charakteristickým zejména pro 40. a 50. léta 18. století. Celkovým pojetím se jí podobá stříbrná, zlacená, ale nezlacená monstrance farnosti při kostele Nanebevzetí Panny Marie v Kroměříži (obr. 15).¹¹⁷ Rokajová kompozice je však dynamičtější a gloriolu, rám schránky i lunulu zdobí broušené kameny.

Zatím posledním a nejmladším z určených objevených předmětů kroměřížské provenience je stříbrná monstrance z farního kostela sv. Jana Křtitele v Hranicích (obr. 16),¹¹⁸ značená městskou značkou a monogramem Antonína Kašpara Grotteho. Zhotovena byla někdy v polovině 60. let 18. století (kostel byl vysvěcen roku 1765), čemuž odpovídá i formální pojetí předmětu – zejména kombinace rokaje s rostlinným ornamentem a žebrovaním podstavu.

Obr. 16. Antonín Kašpar Grotte, monstrance, Morava, Kroměříž, polovina 60. let 18. století, zlacené stříbro, broušené kameny, v. 662 mm, podstava d. 289 mm, š. 234 mm, svatozář d. 312 mm. Římskokatolická farnost Hranice. Foto: Pavel Čech, 2017.

Dosud byl nalezen a určen pouhý zlomek liturgických předmětů z drahých kovů zhotovených kroměřížskými zlatníky. Popsání jejich veškeré tvorby představuje zřejmě i přes systematický průzkum nespelnitelný úkol, neboť ti neorganizovaní v cechu nebyli vázáni povinností značit své výrobky. Jedním z doplňujících poznatků, získaných během studia pro tuto práci, je sledovatelný vliv tvorby vardajna kroměřížské biskupské mincovny Mikuláše Františka Indegrentze na soudobou produkci, dochovanou v blízkém okolí Kroměříže a Uherského Hradiště.

Článek vznikl v rámci výzkumného cíle Výzkum, dokumentace a prezentace movitého kulturního dědictví, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace NPÚ (DKRVO).¹¹⁹

■ Poznámky

116 Monstrance; zlacené stříbro, v. 575 mm, podstava d. 233 mm, š. 189 mm, svatozář d. 330 mm; značeno: neúplná mistrovská značka IW/. v tvarovaném štítě, punc města Kroměříže, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F); lunula novodobá, značeno: mistrovská značka JS v obdélníku, číslo ryzosti 900 a československý punc z let 1941–1949. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 61699/37-42079. Samek, Umělecké památky Moravy a Slezska 1 (pozn. 107), s. 331.

117 Monstrance; zlacené stříbro, broušené kameny, v. 705 mm, podstava d. 264 mm, š. 208 mm, svatozář d. 385 mm; značeno: brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 65937/37-103608. Samek, Umělecké památky Moravy a Slezska 2 (pozn. 104), s. 246.

118 Monstrance; zlacené stříbro, broušené kameny, v. 662 mm, podstava d. 289 mm, š. 234 mm, svatozář d. 312 mm; značeno: neúplná mistrovská značka: C/G v trojlístu, punc města Kroměříže, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F, F) a z 1809–1810; lunula novodobá, značeno: mistrovská značka B. RUBRINGER; rytý nápis: „N:I“. Rejstř. č. movité kulturní památky v ÚSKP ČR 77927/38-1767.

119 Text je dílčím výstupem výzkumného záměru NPÚ č. 99 H 30 73 130 0 – Výzkum, dokumentace a prezentace movitého kulturního dědictví – za institucionální podpory MK ČR. 1. Uměleckohistorické celky a historický mobiliář jako doklad vývoje výtvarného umění a uměleckého řemesla; úkol 1.1.1. *Doklady církevního barokního zlatnictví a stříbrnictví na Moravě v letech 1650–1790 a jeho zhodnocení ve výtvarných a duchovních souvislostech.*